

God en geloof zijn gedachtenspingsels waarmee geen enkele werkelijkheid correspondeert. Daar komen althans moderne theologen niet zelden op uit. 'Absurde gereformeerde zelfdestructie', vindt hun collega Matthias Smalbrugge. En achterhaald bovendien. „Het zou zinloos zijn te spreken over God als persoon? Welnee.”

Matthias Smalbrugge

Spot en dreiging zijn hoorbaar als Homerus zijn verslag van de oorlog om Troje begint. „Bezing mij, Muze, de wrok van Achilles, de zoon van Peleus, de verderfelijke, die de Grieken talloze smarten berokkende.” De strijd om Troje, met als doel het terugveroveren van de schone Helena, blijkt vooral een strijd tussen grote ego's. Achilles, Agamenon, Menelaos en Hector, het zijn natuurlijk onverschrokken helden. Maar hun toelozende moed schurkt dicht aan tegen benepen kleinzieligheid.

Agamemnon en Achilles stellen constant hun leven in de waagschaal met roem als enig mogelijke beloning. Maar als ze vechten om het leuke slavinnetje Briseïs leggen ze dezelfde verbetering aan de dag. Makkend en wrokkend trekt Achilles zich terug uit de oorlog als hij haar niet in handen krijgt.

Alsof al die helden vooral bezig zijn de vorige oorlog uit te vechten, de verliezen die ze persoonlijk hebben geleden, de krenkingen die hun destijds zijn aangedaan. Die willen ze wreken, dat is de inzet van deze nieuwe oorlog.

Vermoeide helden die mogelijkwerwijs struikelen over hun eigen ego – hetzelfde gevoel bekruipt je bij 'De persoonlijke God', de prachtige serie interviews die deze krant publiceerde.

Waar begon het mee? Op een goede dag kreeg professor Frits de Lange bij het opruimen van zijn boekenkasten de onbedwingbare behoefte meteen ook maar het stof van zijn theologische overtuigingen af te blazen. Veel van zijn theologische rommelzolder verdween in de afvalbak. Het geloof in een persoonlijke, bovennatuurlijke God, bijvoorbeeld. Dat ging als eerste overboord. God als persoon denken, voorstellen, verbeelden – dat moesten we niet meer willen. Niet meer van deze tijd.

Good old Harry Kuitert was lang geleden al op die theologische rommelzolder aan het opruimen geslagen. En hij, *still going strong*, besloot de krantenserie met een volumineus slotakkoord. Nee, natuurlijk bestond er geen persoonlijke God. Dat wisten we toch zo langzamerhand wel? Mensen hebben alleen elkaar in deze wereld. Alles wat over boven wordt gezegd, stamt van beneden. God is helaas niets anders dan een beeld, een metafoor, die

voortspruit uit onze fantasie.

De Lange en Kuitert, het was een fraaie inclusie van twee gereformeerde heren die elkaar het comfortabele theologische gelijk toespelen. God en geloof zijn gedachtenspingsels waarmee geen enkele werkelijkheid correspondeert. Nu ja, onze eigen wens- en droomwerkelijkheid. Maar geen werkelijkheid waarover je met je buurman kunt spreken.

Ten slotte voegde zich nog een derde theoloog op de rommelzolder. Je kunt ook stellen, zei de niet minder gereformeerde hoogleraar Pieter Holtrop, dat geloven zoveel is als jezelf een vlot liegen, dat met enig geluk nog blijft drijven ook. Waarmee we waren beland bij de zoveelste variant op het 'oprecht veinzen' – een begrip ooit gemunt door schrijver Frans Kellendonk. Die helaas ook niet kon bevroeden dat theologen ermee aan de haal zouden gaan. Anders had-ie wellicht zijn mond gehouden.

Wat is dit toch voor absurde gereformeerde zelfdestructie? En waarom zouden we dit gebabbel op de rommelzolder serieuzere theologie noemen?

Hier spreken hoogleraren die bij hoog en bij laag bezweren dat er maar twee mogelijkheden zijn. Ofwel onze taal en denkbeelden beantwoorden aan een objectieve werkelijkheid. Ofwel zij zijn uitsluitend metaforisch bedoeld: leuk beeld, maar zonder wortel in de objectieve werkelijkheid.

Dat moeten we ons als volgt voorstellen. Je schrijft het woordje 'God' neer. Wat is daar de theologische betekenis van? Niets, zeggen de heren. In werkelijkheid is het niet meer dan wat streepjes inkt. Wat is God? Theologisch gesproken een zwarte vlek.

Kennelijk heeft een aantal gereformeerde theologen een onbedwingbare neiging tot deconstructie. Ze vechten om het slavinnetje van de moderne wijsbegeerte, het meisje dat eeuwenlang de theologie diende. Dat is knap, maar *au fond* is het niet meer dan de theologische pendant van Maarten 't Hart. *Bien étonnés de se trouver ensemble!* Het is dezelfde fascinatie om letterlijkheid te zoeken in de inkt en niet in de betekenis, het zijn dezelfde simplistische schema's. Dit zijn mannen die willen zingen van hun wrok, hun verlies, hun verleden. Maar dan zonder het talent van Homerus, zonder de brutaliteit van Achilles.

En waarover gaan de nieuwste publica-

ties van deze heren? Niet over de theologie, maar over respectievelijk de poëzie (Kuitert), de oude dag (De Lange) en de lokale geschiedenis van een Nederlandse gemeente in het buitenland (Holtrop). Ze hebben het boek van de theologie dichtgeslagen. Want wat zou nog, vinden zij, haar taak kunnen zijn?

Misschien dit. Het terugveroveren – nog steeds – van Helena. Het heroveren van de ziel. Een ziel die langzamerhand opgesloten is geraakt in een materialistische samenleving, die misschien best iets wil geloven, maar die werkelijk niet meer weet hoe en wat. Idealen, spiritualiteit, geloof – ze worden in vele vormen aangeboden, maar enige samenbindende kracht komt er niet meer uit voort.

Maar de theologie van de drie heren is geen theologie die probeert een ander spoor te vinden. Ze beperkt zich tot een nieuwe beeldenstorm. Dat we intussen de eerste beeldenstorm diep betreuren en zien als uiting van fanatisme en populisme, doet even niet terzake.

Natuurlijk, het klassieke christendom heeft niet per se het beste aanbod en hoeft ook niet het laatste woord te preken. Maar de gemakkelijke vernielzucht, de suggestie dat we natuurlijk niet minder verlicht zijn dan onze tijdgenoten en dus eens af moeten van die primitieve godsvoorstellingen – dat riekt naar opportunisme. Het lijkt op z'n minst vaandelvlucht om op dit moment de godgeleerdheid de rug toe te keren en je tevreden te stellen met de uitspraak dat alles van boven nu eenmaal van beneden komt.

Want valt er na dit démasqué van theologische voorstellingen werkelijk niets meer te zeggen over God als persoon?

Als je de redenering van de metafoordenkers volgt, dan bestaat een menselijke 'persoon' natuurlijk evenmin. Is hij het geheel van lichaam en geest? Maar als de geest het niet (meer) doet, is er dan nog sprake van een persoon? Een volstrekt demente bejaarde, is dat een persoon? Iemand in coma? Een baby? Vanaf welk moment? En hoe zit het met de mens wiens lichaam het opgeeft, maar die nog helder van geest is? De volstrekt in zijn depressie verstarde man, is dat een persoon? Waar zit dat wat we 'persoon' noemen? Waarschijnlijk nergens. De persoon is niet aanwijsbaar. En dus moeten we maar niet meer over mensen als personen spreken want ze bestaan niet.